

Vergaderjaar 2024–2025

29 538

Zorg en maatschappelijke ondersteuning

Nr. 367

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID,
WELZIJN EN SPORT**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 21 februari 2025

Ongeveer de helft van de volwassen Nederlanders voelt zich eenzaam. Bijna één op de zeven mensen voelt zich sterk eenzaam. Onder jongeren voelt bijna twee derde zich eenzaam en bijna een kwart voelt zich zelfs erg eenzaam. Eenzaamheid is veel meer dan een onaangenaam gevoel. Vooral langdurige, sterke eenzaamheid kan leiden tot mentale gezondheidsproblemen en minder meedoen in de samenleving. Uit recent onderzoek blijkt dat eenzaamheid ook schadelijk kan zijn voor je lichamelijke gezondheid. Mensen die zich eenzaam voelen hebben meer kans op diabetes en hart- en vaatziekten.¹ Om dit probleem te erkennen en aan te pakken, heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) van eenzaamheid recent een mondiale gezondheidsprioriteit gemaakt met een nieuwe commissie die gaat over sociale connectie.²

De afgelopen maanden heb ik initiatieven bezocht die allemaal iets doen voor mensen met eenzaamheidsgevoelens. Het is bewonderingswaardig hoeveel mooie initiatieven en partijen zich, zowel landelijk als lokaal, voor deze mensen inzetten. Ik heb met mijn eigen ogen gezien hoe hard deze inzet nodig is.

Het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid (2018–2025) heeft geleid tot een veelzijdig en sterk netwerk van gemeenten, landelijke en lokale organisaties, bedrijven, burgerinitiatieven en instellingen om eenzaamheid in Nederland te verminderen. Zij werken aan meer verbinding en ontmoeting in het dagelijkse leven van mensen. In straten en wijken; in buurtcentra en bij mensen thuis. Zij zijn er voor mensen die er alleen voor staan en/of zich eenzaam voelen.

¹ C. Shen e.a., «Plasma proteomic signatures of social isolation and loneliness associated with morbidity and mortality», *NHB* 2025

² WHO Commission on Social Connection (WHO.int)

In deze brief geef ik een overzicht van de belangrijkste resultaten over het jaar 2024. Dit doe ik langs de drie actielijnen van het actieprogramma. Ook geef ik een vooruitblik op de prioriteiten voor 2025. Ten slotte ga ik in op het vervolg van het actieprogramma vanaf 2026: de Structurele aanpak Eén tegen eenzaamheid.

Actielijn 1: Meer bewustwording in de samenleving over eenzaamheid

Het actieprogramma zet in op het herkennen van signalen van eenzaamheid, het bespreekbaar maken van het onderwerp en het ondernemen van actie; voor jezelf en de ander. Dit gebeurt onder meer met een publiekscampagne, de Week tegen Eenzaamheid en het ontwikkelen en toepassen van kennis.

Eén tegen eenzaamheid-campagne

Met de campagne wil ik mensen het vertrouwen geven dat zij zelf iets kunnen doen tegen eenzaamheid, voor zichzelf of een ander. Mensen die zich (beginnend) eenzaam voelen, evenals hun omgeving, worden aangezet tot actie door kleine handelingen te laten zien: een klein gebaar of een kleine stap kan het verschil maken.

De campagne was afgelopen jaar in twee periodes te zien op tv, online en te beluisteren in podcasts en op de radio. In de tweede periode zijn ook activerende sociale media posts toegevoegd om mensen die weinig sociale contacten hebben concrete handvatten te bieden hoe ze die kunnen uitbreiden door iets te doen dat zij leuk vinden, samen met anderen. Voorbeelden hiervan zijn samen sporten, samen wandelen en vrijwilligerswerk doen.

Eind 2024 is het aantal mensen toegenomen dat weleens iets tegen eenzaamheid heeft gedaan voor zichzelf of voor iemand anders met (beginnende) eenzaamheidsgevoelens ten opzichte van de start van de campagne in 2023 (respectievelijk van 73% naar 81% en van 80% naar 86%). In deze periode is het vertrouwen bij mensen die zich eenzaam voelen dat zij iets tegen hun (beginnende) eenzaamheidsgevoelens kunnen doen en het gevoel bij omstanders dat zij iets kunnen doen voor iemand met (beginnende) eenzaamheidsgevoelens stabiel gebleven (respectievelijk rond 60% en 75%).

Campagne Hey, het is oké

De Hey, het is oké-campagne, gericht op jongeren met beginnende mentale klachten in de leeftijd van 16 tot 25 jaar was afgelopen zomer. Het doel van deze campagne is om praten over beginnende mentale klachten te normaliseren. Eenzaamheid was één van de thema's. De campagne is ontwikkeld met input van de maatschappelijke organisaties Mind Us en Join Us en had als hoofdboodschap «Praten lucht op als je je even niet oké voelt. Begin het gesprek op jouw manier». De campagne was zichtbaar op scholen en andere plekken waar jongeren komen, met posters en op sociale media. Uit de campagne-effectrapportage blijkt dat jongeren vooral de verdiepende laag met verhalen en ervaringen waarderen. Daarvoor werd samengewerkt met influencers en podcastmakers.

Ongeveer 4 op de 5 jongeren heeft een positieve houding als het gaat om praten over hun gevoelens. De doelstelling dat meer jongeren zich goed in staat voelen om het gesprek met een vertrouwd persoon aan te gaan, werd in 2024 niet behaald. Wel stijgt het aandeel jongeren met een

positieve houding bij de groep jongeren die al makkelijk over gevoelens praat. Ook is sinds de start van de campagne in 2023 het vertrouwen positief aan het ontwikkelen. De helft van de jongeren zegt na de campagne van 2024 (heel) veel vertrouwen te hebben dat het hen lukt om deze gesprekken te voeren. Ongeveer hetzelfde percentage is van plan om als zij de komende tijd klachten zouden krijgen, te gaan praten met iemand die zij vertrouwen. De campagne wordt vaak herkend (67%). Jongeren vinden het belangrijk dat de overheid aandacht besteedt aan mentale gezondheid en het praten over je gevoelens.

Eén overzichtelijke plek met informatie

In december 2024 is de website www.eentegeneenzaamheid.nl vernieuwd en samengevoegd met www.eenzaam.nl. Dit levert één overzichtelijke website op waar iedereen informatie vindt die iets wil doen om eenzaamheid te verminderen en voorkomen. Of dat is als persoon of als gemeente, organisatie of bedrijf.

Week tegen Eenzaamheid

De Week tegen Eenzaamheid wil helpen het taboe op eenzaamheid te doorbreken. Dit gebeurt door eenzaamheid te agenderen, bespreekbaar te maken en mensen bewust te maken van het thema. Tijdens de week worden door heel het land honderden activiteiten georganiseerd waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en nieuwe contacten kunnen leggen. Van 26 september tot en met 2 oktober 2024 vond de vijftiende Week tegen Eenzaamheid plaats:

- Bijna alle gemeenten die zijn aangesloten bij het actieprogramma (250) organiseerden iets voor hun inwoners tijdens de Week tegen Eenzaamheid.
- Gemeenten en initiatiefnemers van een activiteit konden kosteloos gebruik maken van het «Kom-Erbij pakket», samengesteld en gefaciliteerd vanuit het actieprogramma. Dit pakket, met communicatiemiddelen en aankledingsmaterialen, werd 680 keer aangevraagd voor activiteiten waar zeker 50.000 personen aan deelnamen.
- Het actieprogramma opende de Week tegen Eenzaamheid met een netwerkconferentie. De landelijke opening bracht bijna 800 deelnemers samen, waaronder vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, bedrijven uit de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid, wethouders, beleidsmedewerkers, ervaringsdeskundigen, vrijwilligers en professionals.
- De Week tegen Eenzaamheid kreeg ook dit jaar veel media-aandacht. Zo waren er bij de publieke omroep veel programma's en documentaires te zien waarin het thema eenzaamheid centraal stond. Ook de landelijke publiekscampagne zorgde tijdens de week voor extra aandacht voor het thema op tv, radio en social media.
- Met de ZorgSaamWonen Award was er aandacht voor de inrichting van de fysieke leefomgeving om contact tussen mensen te stimuleren. In opdracht van het actieprogramma rijkte kennisplatform ZorgSaamWonen deze prijs uit. Het thema was «Goed je weer te zien! – Plekken voor alledaagse ontmoeting». De publieksprijs ging naar *Buurttafel & Buurtbibliotheek* uit Koudekerke, terwijl de jury koos voor *Michi-Noeki* uit Groningen

Om te laten zien wat alle activiteiten, projecten en initiatieven voor mensen betekenen maakte Bert van Leeuwen, aanjager van Eén tegen eenzaamheid, een video³ tijdens de Week tegen Eenzaamheid. Hij was in Utrecht op de landelijke COC Community Day waar ambassadeurs van

³ Week tegen Eenzaamheid | Gemeenten en organisaties | Eén tegen eenzaamheid

Roze50+ vertelden over eenzaamheid onder «roze ouderen»; hij was bij Het Danspaleis op het Kom Erbij Festival in Almere; en in Leiden sprak hij met onder meer jongeren die deelnamen aan de Steljevoor-campagne onder treinreizigers, een initiatief van NS, ProRail en Join Us. Zelf sprak ik in de Week tegen Eenzaamheid deelnemers en de initiatiefnemer van Stichting Thuisgekookt, een initiatief dat sociale verbinding stimuleert. Buurtgenoten Cees en Martin vertelden hoe zij elkaar dankzij dit initiatief hebben leren kennen. Voor hen betekent het wekelijks ontvangen van een maaltijd veel meer dan alleen een bord eten; het sociale contact dat daarbij ontstaat is minstens zo waardevol. Daarnaast bezocht ik Resto VanHarte, een initiatief dat zich inzet tegen eenzaamheid door ontmoetingen te faciliteren tussen buurtbewoners in hun sociale buurtrestaurants. Ik was aanwezig bij de opening van hun nieuwste locatie in Zaandam die mede mogelijk wordt gemaakt door Albert Heijn. Deze samenwerking is een mooi voorbeeld van hoe partijen uit de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid elkaar versterken.

Wetenschappelijke adviescommissie

Ook het afgelopen jaar hebben de leden van de Wetenschappelijke adviescommissie (WAC) van Eén tegen eenzaamheid op allerlei manieren hun bijdragen geleverd aan het actieprogramma.

Een commissielid schreef de handreiking *Aan de slag met eenzaamheid op de werkvloer*.⁴ Daarnaast verzorgde de commissie een deelsessie over het sociaal-netwerkadvis tijdens de landelijke opening van de Week tegen Eenzaamheid. Dat advies was ook het onderwerp van een artikel dat vier van de commissieleden publiceerden in het Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen.⁵ Tot slot begon de commissie in 2024 met de voorbereiding van een advies over hoe overheidsbeleid in diverse maatschappelijke sectoren kan bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid. Dit advies zal naar verwachting na de zomer verschijnen.

Eenzaamheid onder kinderen

Uit onderzoek naar eenzaamheid onder kinderen van 10 tot 15 jaar, uitgevoerd door onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut en de Universiteit Utrecht in opdracht van Kinderpostzegels, blijkt één op de tien kinderen zich vaak tot altijd eenzaam te voelen.⁶ Op basis van hun gesprekken met de kinderen benadrukken de onderzoekers dat de kinderen zelf graag in gesprek willen over die gevoelens. Als het taboe op eenzaamheid afneemt en eenzaamheid een «normaal» gespreksonderwerp wordt, helpt dat om eenzaamheid vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Kinderpostzegels heeft zich in 2024 aangesloten bij de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid en samen verkennen we hoe we opvolging kunnen geven aan de adviezen uit het onderzoek.

Effectieve interventies

Begin 2024 verschenen de uitkomsten van een leertraject waarin negen eigenaren van eenzaamheidsinterventies gezamenlijk aan de slag gingen om de werkzame elementen van hun interventies te expliciteren.⁷

⁴ Handreiking Aan de slag met eenzaamheid op de werkvloer (eentegeneenzaamheid.nl)

⁵ A. Machielse e.a., 2024. «Wat is een gezond sociaal netwerk? Reflecties bij het sociaal-netwerkadvis», *TSG* 2024, afl. 12, p.145-149.

⁶ Onderzoek: in elke klas voelen 2 tot 3 kinderen zich eenzaam | Kinderpostzegels (Kinderpostzegels.nl)

⁷ Wat doe jij met eenzaamheid? Waarderen en gebruiken wat werkt voor praktijk en beleid (ZonMw.nl)

Daarnaast vonden verschillende interventies hun weg naar de door Movisie beheerde Databank Effectieve sociale interventies, waarin intussen 26 interventies tegen eenzaamheid zijn opgenomen.⁸ Stichting Join Us startte in 2024 haar onderzoek naar de ervaringen van eenzame jongeren met hun interventie, om op basis daarvan de effectiviteit van de interventie te kunnen onderzoeken en verbeteren. Aan de Universiteit Leiden verleende ik een subsidie om onderzoek naar de effectiviteit van de interventie «Creatief leven» mogelijk te maken.

Nationale Wetenschapsagenda

De consortia die in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda bij vijf doelgroepen onderzoek doen naar oorzaken en aard van eenzaamheid, het taboe op eenzaamheid en een effectieve aanpak ervan, zijn in 2024 van start gegaan. Daarnaast hebben zij in december 2024 een gezamenlijk voorstel voor een «dwarsdoorsnijdend project» ingediend bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. Dit moet leiden tot een gezamenlijke strategie voor het ontwerpen en opzetten van nieuwe aanpakken om eenzaamheid te verminderen en tot deskundigheidsbevordering van (toekomstige) professionals en vrijwilligers. Het project loopt tot en met 2028, dan moet een duurzaam lerend netwerk rond het thema eenzaamheid zijn ontstaan, dat ook na afloop van het onderzoeksprogramma blijft voortbestaan.

Vooruitblik 2025

De Eén tegen eenzaamheid-campagne loopt door met campagnementen in het voorjaar en rond de Week tegen Eenzaamheid. In lijn met de meerjaren strategie van de campagne is deze in 2025 gericht op het stimuleren van mensen als zij behoefte hebben aan sociaal contact om een (structurele) activiteit te ondernemen. De Week tegen Eenzaamheid 2025 is van donderdag 25 september tot en met woensdag 1 oktober. De Week wordt geopend tijdens de netwerkconferentie Landelijke opening Week tegen Eenzaamheid op woensdag 24 september.

Ook in 2025 zet ik mij in voor onderzoek naar de effectiviteit van eenzaamheidsinterventies. Zo vraag ik Movisie om beloftevolle initiatieven te ondersteunen bij het beschrijven van hun aanpak van eenzaamheid, zodat die kunnen worden opgenomen in de databank met effectieve interventies.

Actielijn 2: Meer maatschappelijk initiatief tegen eenzaamheid

Maatschappelijke organisaties hebben een belangrijke rol in het verminderen en voorkomen van eenzaamheid. Met deze actielijn geef ik een impuls aan die initiatieven. Dat doet het actieprogramma met een breed netwerk aan partners in de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid, een ondersteuningsaanbod en met het Oranje Fonds in het programma Verminderen eenzaamheid.

Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid

De Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid bestaat eind 2024 uit 206 landelijke bedrijven en organisaties. De coalitie is het afgelopen jaar verder verbreed met onder meer organisaties die zich inzetten op

⁸ Interventies | Movisie (movisie.nl)

eenzaamheid bij belangrijke risicogroepen.⁹ Voorbeelden van nieuwe partijen die in 2024 zijn toegetreden, zijn: MBO Raad, MantelzorgNL, Vereniging van Openbare Bibliotheken, Vrouwen van Nu, EMB Nederland (belangenvereniging voor ouders van kinderen met een ernstig meervoudige beperking), ABCdate (contact voor mensen met een verstandelijke beperking), Stichting Kinderpostzegels en COC Nederland. Ook dit jaar heeft het actieprogramma netwerkmogelijkheden georganiseerd om deelnemers actief aan elkaar te verbinden. In de Week tegen Eenzaamheid 2024 is er bijvoorbeeld een samenwerking tussen Beter Horen en de Luisterlijn ontstaan.

Ondersteuningsaanbod

Om bedrijven en organisaties beter te kunnen ondersteunen in hun inzet tegen eenzaamheid is in 2024 een toolkit voor bedrijven en organisaties ontwikkeld.¹⁰ De toolkit bestaat uit handvatten, nuttige tips en praktijkvoorbeelden van bedrijven uit de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid. Hiermee kunnen bedrijven meer duurzame impact maken op het thema, bijvoorbeeld door samen te werken met een maatschappelijk initiatief of eenzaamheid te signaleren. Daarnaast is er een handreiking ontwikkeld voor werkgevers over eenzaamheid onder medewerkers.¹¹ Afgelopen jaar is ook de Etalage Maatschappelijke initiatieven gelanceerd, een online overzicht van maatschappelijke initiatieven tegen eenzaamheid.¹² Met deze etalage kunnen gemeenten maatschappelijke initiatieven beter vinden. Bijvoorbeeld om mee samen te werken voor de lokale aanpak van eenzaamheid.

Programma Verminderen Eenzaamheid

Met het programma Verminderen Eenzaamheid (2023–2025) versterken het Oranje Fonds en het Ministerie van VWS gezamenlijk maatschappelijke initiatieven die zich richten op het voorkomen, verminderen en verzachten van eenzaamheid, zodat zij toekomstbestendig hun werk kunnen uitvoeren. Inmiddels hebben vijftig initiatieven een financiële bijdrage ontvangen. In 2024 was het thema van de Appeltjes van Oranje, een prijs voor maatschappelijke initiatieven uitgereikt door de Koning, «Eenzaamheid verminder je samen». Van de tien genomineerden ontvingen vijf initiatieven financiering vanuit het programma Verminderen Eenzaamheid. In 2024 is ook het Corona Sociaal Herstelfonds Eenzaamheid van het Oranje Fonds afgerond. Dit programma had als doel om een impuls te geven aan sociale initiatieven die eenzaamheid onder volwassenen voorkomen of verminderen (voor de resultaten zie bijgevoegde infographic)

Vooruitblik 2025

Dit jaar wordt de inzet op duurzame samenwerkingen binnen de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid voortgezet door actieve verbindingen te maken en netwerkmomenten te creëren. Ook wordt in 2025 ingezet op een nieuwe sector, namelijk: het onderwijs. Voor (basis tot en met WO) scholen wordt een handreiking ontwikkeld hoe zij eenzaamheid kunnen voorkomen en verminderen in de klas. Tot

⁹ Mensen met een lage sociaal economische status, mensen met gezondheidsproblemen, mensen met een partner met gezondheidsproblemen, niet-westerse migratieachtergrond, jongvolwassenen.

¹⁰ Toolkit voor bedrijven en organisaties | Gemeenten en organisaties (eentegeneenzaamheid.nl)

¹¹ Een betrokken werkgever zijn | Toolkit voor bedrijven en organisaties (eentegeneenzaamheid.nl)

¹² Maatschappelijke initiatieven in de etalage | Gemeenten en organisaties (eentegeneenzaamheid.nl)

slot wordt de verbinding van landelijke partners met de lokale aanpak eenzaamheid verstevigd, onder andere door de Etalage met maatschappelijke initiatieven verder te ontwikkelen.

Actielijn 3: In alle gemeenten een lokale aanpak tegen eenzaamheid

Met deze actielijn zet ik in op het verstevigen van de lokale aanpak van gemeenten die meedoen met de beweging tegen eenzaamheid. De afgelopen jaren is opgemerkt dat een sterk lokaal netwerk van inwoners, organisaties, ondernemers en maatschappelijke initiatieven onmisbaar is voor een sterke lokale aanpak tegen eenzaamheid. Gemeenten zijn sinds de Wmo 2015 verantwoordelijk voor het verminderen van eenzaamheid onder hun inwoners. Het actieprogramma biedt een landelijk ondersteunend kader dat gemeenten helpt bij een effectieve aanpak en tegelijkertijd ruimte laat voor lokale invulling. Daarnaast krijgen gemeenten vanuit de brede specifieke uitkering (brede SPUK) van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) tot en met 2025 financiële middelen om hun aanpak eenzaamheid op te zetten of te versterken. In 2024 is 80% van alle gemeenten aangesloten bij Eén tegen eenzaamheid. Daarvan werkt ruim 80% met een lokale coalitie tegen eenzaamheid. Dit is vergelijkbaar met een jaar geleden en in lijn met de koers waar het actieprogramma in 2024 op heeft ingezet: minder actieve acquisitie van nieuwe gemeenten en meer inzet op het op een duurzame manier voortzetten van de reeds aangesloten gemeenten, waarbij ondersteuning wordt geboden langs vijf pijlers.¹³ Hieronder staan per pijler de resultaten van 2024, aan de hand van cijfers uit de jaarlijkse benchmark die ik uit laat voeren om het lokale eenzaamheidsbeleid in kaart te brengen. Het volledige benchmarkrapport is als bijlage toegevoegd.

Pijler 1: Bestuurlijk commitment

Van de gemeenten die deelnamen aan de benchmark (157 gemeenten) geeft 37% aan dat de wethouder zich actief inzet om eenzaamheid te verminderen en te voorkomen. Het aantal gemeenten met een structureel budget voor eenzaamheid is gedaald van 34% in 2023 naar 24% in 2024. In 2024 heb ik ingezet op bestuurlijk commitment door:

- Een concept raadsinformatiebrief te laten opstellen die beleidsmedewerkers van gemeenten kan helpen het thema te agenderen in de gemeenteraad. Bijvoorbeeld om de lokale aanpak bespreekbaar te maken of om de gemeentelijke resultaten van de benchmark te bespreken.
- Tijdens de landelijke opening van de Week tegen Eenzaamheid is een sessie specifiek voor wethouders georganiseerd met als onderwerp waarom een effectieve aanpak van eenzaamheid in hun gemeente loont, ook in relatie tot andere maatschappelijke opgaven binnen het sociaal domein.

Gemeente Hilversum is een goed voorbeeld van bestuurlijk commitment op het thema eenzaamheid. Hilversum is één van de weinige gemeenten die tot 2030 structureel geld voor heeft vrijgemaakt voor dit onderwerp. Dit budget wordt ingezet voor allerlei initiatieven van bewoners en welzijnsorganisaties, programma's op scholen, campagnes en meer.¹⁴

¹³ 1. Bestuurlijk commitment, 2. Creëer een sterk netwerk, 3. Betrek mensen met gevoelens van eenzaamheid zelf, 4. Duurzame aanpak, 5. Monitoren en evalueren

¹⁴ Deze wethouder wil iets doen tegen eenzaamheid. «Weet wie je burens zijn en ben bereid iets voor elkaar te doen» (Trouw.nl)

Pijler 2: Creëer een sterk netwerk

In 2024 heeft 81% van de gemeenten een lokale coalitie (of netwerk) opgezet voor de aanpak eenzaamheid. Naast de gemeenten zelf spelen zorg- en welzijnsorganisaties altijd een rol in de lokale coalitie. Daarnaast zitten bibliotheken (85%) en betrokken inwoners (84%) vaak in de lokale coalitie. In 2024 heb ik ingezet op deze pijler door:

- De Eén tegen eenzaamheid-adviseurs hebben binnen hun ondersteuning ingezet op het uitvoeren van een stakeholderanalyse voor gemeenten. Dit betreft een interne analyse om samenwerking binnen gemeenten te stimuleren; en een externe analyse om de lokale coalitie te versterken.
- In 2024 adviseerde en ondersteunde een kwartiermaker gemeenten bij het inzetten van Maatschappelijke Diensttijd (MDT) tegen Eenzaamheid. MDT tegen Eenzaamheid brengt ouderen en jongeren samen. Zo wordt eenzaamheid onder ouderen verminderd, is er een toename in het welzijn van de jongeren en worden de zorgkosten van de gemeente teruggedrongen.¹⁵

In aanloop naar de Week tegen Eenzaamheid bracht ik op 16 september 2024 een bezoek aan gemeente Lelystad. Gemeente Lelystad is een mooi voorbeeld van een gemeente met een brede lokale coalitie van ruim 80 partijen die allemaal vanuit hun eigen kernactiviteiten een verschil maken. Wandelend sprak ik met inwoners over hoe zij een stap zetten om zich minder eenzaamheid te voelen en hoe een schakel uit het brede netwerk tegen eenzaamheid in Lelystad voor hen van betekenis was. Middels hun «Ronde Tafel Eenzaamheid» en themawerkgroepen is een sterk en actief lokaal netwerk ontstaan waarin veel energie en daadkracht aanwezig is.

Pijler 3: Betrek mensen met gevoelens van eenzaamheid zelf

Volgens 56% van de gemeenten vormt het betrekken van mensen met eenzaamheid een grote uitdaging. Toch worden eenzame mensen in 55% van de gemeenten betrokken bij het eenzaamheidsbeleid. Gemeenten hebben in hun beleid expliciet aandacht voor specifieke doelgroepen, zoals ouderen en mantelzorgers. Om de lokale aanpak in het verminderen en tegengaan van eenzaamheid beter te laten aansluiten bij de behoefte van de doelgroep, is het belangrijk om de doelgroep te laten meedenken en meedoen in de ontwikkeling van die aanpak. Daarom organiseerde het actieprogramma vorig jaar de masterclass «Betrek de doelgroep zelf» waar Movisie, gemeenten Utrecht en Waalwijk en een ervaringsdeskundige meer vertelden over hoe gemeenten dit kunnen aanpakken door middel van panels en het delen van verhalen. Ook is het onderdeel van de toolkit voor gemeenten.

Uit de benchmark blijkt dat de doelgroep met een migratieachtergrond vaker specifieke aandacht krijgt dan voorheen. In dat kader heeft het actieprogramma in 2024 samengewerkt met een kwartiermaker die zes gemeenten adviseerde over het bereiken en betrekken van mensen met een migratieachtergrond bij de lokale aanpak eenzaamheid. Over de geleerde lessen is een artikel gepubliceerd¹⁶ en tijdens de landelijke opening van de Week tegen Eenzaamheid ging een deelsessie over dit thema.

¹⁵ Maatschappelijke-Businesscase-MDT-tegen-eenzaamheid.pdf

¹⁶ Aansluiting zoeken bij inwoners met een migratieachtergrond in aanpak tegen eenzaamheid | Toolkit voor gemeenten (eentegeneenzaamheid.nl)

Pijler 4: Duurzame aanpak

Een zeer groot deel van de ondervraagde gemeenten (91%) geeft aan dat zij gebruik maakt van best practices. Daarnaast maakt 83% van de gemeenten gebruik van de ondersteuning door Eén tegen eenzaamheid-adviseurs. Dat er verschillende manieren zijn om de aanpak te verduurzamen werd duidelijk in de masterclass die georganiseerd is over integraal werken aan eenzaamheid. Gemeente Leeuwarden vertelde hoe ze verschillende thema's en de bijbehorende financiële middelen combineren, de projectleider van een sociaal ontwikkelbedrijf in gemeente Boxtel lichtte toe hoe zij aanhaken op het lokale eenzaamheidsbeleid en in gemeente Waddinxveen is eenzaamheid opgenomen in het leefstijlplan.

In 2024 heeft het actieprogramma ingezet op het verduurzamen van de lokale aanpak door:

- De toolkit voor gemeenten is in 2024 verbeterd.¹⁷ Er is een ontwerp- en verbetertraject gevolgd waardoor hij beter aansluit bij de behoeften van lokale gebruikers. De nieuwe toolkit bestaat uit zes onderdelen: lokaal beleid maken, lokale coalitie vormen, eenzaamheid signaleren, bij de doelgroep aansluiten, campagne voeren, en de aanpak monitoren en is gevuld met tools en goede voorbeelden.
- In 2024 heeft het actieprogramma ingezet op regionale leernetwerken om uitwisseling over kennis over (de aanpak van) het thema eenzaamheid te bewerkstelligen. De Eén tegen eenzaamheid-adviseurs halen op welke thema's leven binnen gemeenten in de regio en faciliteren de bijeenkomst. In 2024 heeft 80% van de gemeenten kunnen deelnemen aan een regiobijeenkomst.

Pijler 5: Monitoren en evalueren

In 2024 monitort en evalueert 70% van de gemeenten het lokale eenzaamheidsbeleid. Evaluaties worden regelmatig uitgevoerd in het kader van subsidieverantwoordingen. Vaak wordt de GGD gezondheidsmonitor voor de monitoring gebruikt. Met deze gegevens kunnen gemeenten het aanbod aanpassen en effectiever maken. Tijdens de masterclass over evalueren geeft gemeente Edam-Volendam aan dat ze het overkoepelende beeld van de monitor van de GGD aanvullen met opgehaalde feedback of ervaringen uit de wijken. Gemeente Lelystad heeft een meerjarenplan opgesteld voor de monitoring en evaluatie aan de hand van de vijf pijlers van Eén tegen eenzaamheid. Er wordt gebruik gemaakt van lokale cijfers en storytelling die ze in de vorm van een factsheet aan de gemeenteraad aanbieden.

Signaleren van eenzaamheid

Hoe eerder eenzaamheid wordt (h)erkend, hoe meer je kunt doen voor jezelf of een ander. Daarom is het van belang dat veel verschillende organisaties hun signaal kunnen doorgeven als ze zich zorgen maken, bijvoorbeeld bij contactberoepen of op de werkvloer. De samenwerking en inspanningen van PostNL en Sociaal Werk Nederland hebben ertoe geleid dat inmiddels in 260 gemeenten door post- en pakketbezorgers een signaal kan worden doorgegeven aan de lokale sociaalwerkorganisatie of GGD, als zij het gevoel hebben dat het niet goed gaat met een inwoner. In 2024 zijn bijna 600 meldingen van post- of pakketbezorgers gedaan die zich zorgen maakten. Op deze manier kan conform AVG-richtlijnen vroegtijdig eenzaamheid worden gesignaleerd en zo vroeg mogelijk een inwoner worden geholpen met passende ondersteuning. In de toolkit voor

¹⁷ Toolkit voor gemeenten | Gemeenten en organisaties (eentegeneenzaamheid.nl)

gemeenten wordt specifieke ondersteuning geboden voor het signaleren van eenzaamheid.

Vooruitblik 2025

Uit de benchmark blijkt dat gemeenten zich actief inzetten voor de aanpak van eenzaamheid en dat zij veelvuldig gebruikmaken van de ondersteuning van het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid, zoals de adviseurs, toolkit en best practices. Tegelijkertijd blijkt dat de structurele bekostiging van het beleid in toenemende mate een uitdaging vormt. Tot de Week tegen Eenzaamheid 2025 zet ik de één op één ondersteuning richting gemeenten voort waarbij de nadruk ligt op het werken met een integrale lokale aanpak. Ik blijf de uitwisseling over eenzaamheid onder gemeenten bevorderen door in te zetten op regiobijeenkomsten. Het streven is om alle gemeenten in Nederland de kans te bieden om deel te nemen aan deze bijeenkomsten. Dit jaar breiden PostNL en Sociaal Werk Nederland hun project verder uit. In het voorjaar inventariseren we hoe sociaalwerkorganisaties goed opvolging kunnen geven aan de anonieme meldingen over onder meer eenzaamheid.

Structurele aanpak Eén tegen eenzaamheid vanaf 2026

In de hoofdlijnenbrief over de Wet Maatschappelijke Ondersteuning¹⁸ schreef ik al dat ik het als mijn belangrijke opdracht zie om de komende periode samen met gemeenten, maatschappelijke partners en mensen uit de samenleving de sociale basis verder te versterken. Vanaf 2026 geef ik het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid een vervolg met de Structurele aanpak Eén tegen eenzaamheid, een aanpak die bijdraagt aan een sterke en gezonde sociale basis.

Het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid werd in 2018 gelanceerd om een extra impuls te geven om eenzaamheid te verminderen onder ouderen. In de vervolgaanpak in 2022 is de aanpak gecontinueerd en uitgebreid naar alle leeftijden met ook tijdelijk extra middelen voor onder andere gemeenten. Door de inzet van gemeenten, de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid en tal van maatschappelijke organisaties is een sterk netwerk ontstaan. Het actieprogramma is aangekomen in het laatste jaar, maar de maatschappelijke opgave om eenzaamheid te voorkomen en verminderen blijft. Daarom werk ik aan een Structurele aanpak Eén tegen eenzaamheid vanaf 2026 waarbij gemeenten, organisaties, maatschappelijke initiatieven, kennisinstellingen, bedrijven en rijksoverheid zich samen inzetten voor meer verbinding en ontmoeting in het dagelijkse leven van mensen. Door eenzaamheid te signaleren en mensen te ondersteunen om in actie te komen en een stevig sociaal netwerk op te bouwen.

In de Structurele aanpak wordt samengewerkt met voornoemde partijen opdat mensen meer naar elkaar omkijken en in actie komen als ze zich eenzaam voelen of eenzaamheid bij een ander herkennen. Daarom krijgen de campagne en de jaarlijkse Week tegen Eenzaamheid een vervolg in de Structurele aanpak. Ook beoog ik dat in de hele samenleving, in alle sectoren, gemeenten, organisaties, maatschappelijke initiatieven, kennisinstellingen en bedrijven zich blijvend inzetten voor het versterken van de sociale verbinding met specifieke aandacht voor eenzaamheid. De inzet van de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid zie ik als een belangrijk onderdeel om voort te zetten. Tevens wil ik de regionale leernetwerken blijven inzetten voor de uitwisseling tussen gemeenten. De één op één ondersteuning van gemeenten door adviseurs stopt na 2025. Tot slot zet ik

¹⁸ Kamerstukken 2024, 29 538, nr. 365

in op dat meer kennis beschikbaar komt over eenzaamheid en dat deze kennis wordt toegepast in de praktijk.

In de komende maanden werken we samen met partners, zoals de VNG, Movisie en de leden van de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid, aan de verdere invulling van de Structurele aanpak Eén tegen eenzaamheid. Aan het eind van dit jaar informeer ik uw Kamer in meer detail hierover.

De inzet om eenzaamheid in Nederland te verminderen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid die ons allen aangaat. Dankzij de brede inzet en samenwerking kunnen we ervoor zorgen dat eenzaamheid geen onzichtbaar probleem blijft. Ik kijk ernaar uit om deze lijn in de komende jaren en samen met alle partners voort te zetten.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
V. Maeijer